

שמעתא עמיקתא

גליון רס"ד - פרשת בחוקותי - תשע"ז - קהילת הניכי הישיבות, רמות ב' 88

פניני הלכה

האם מותר לשנות בדיבורו ע"מ להסתיר מעשיו הטובים

איתא בב"מ (כג:) אמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו, במסכת, בפוריא ובאושפיזא.

ופרש"י במסכת - יש בידך מסכת פלונית סדורה בגירסא או לאו, ואע"ג שסדורה היא לו יאמר לו לאו, ומידת ענוה. וכן פ"י **התוס'** רא"ש והנמוק"י (שם). וחז"ן דשרי לשנות בדיבורו משום ענוה.

אולם **ברמב"ם** (פ"י מהל' גוי"א הי"ג) פ"י דברי הגמ' במסכתא בע"א, דאם היה עוסק בנה מותר לו לומר שעוסק במקואות כדי שלא ישאלו אותו שאלות בענין נדה.

וכיוצא"ב פ"י **המאירי** (ב"מ שם) - אם שאלוהו באיזו מסכת הוא עוסק, ויודע בעצמו שאינו בקי בה ומתיירא שמא יקיפוחו שאלות בענינה אומר להם שהוא עוסק במסכת אחרת שהוא בקי בה יותר.

ולדבריהם אין ראייה מהכא דשרי לשנות בדיבורו ע"מ להסתיר מעשיו הטובים.

מיהו עוד איתא בסוף **פרק המדיר** (כתובות ע"ז:) במעשה דריב"ל דהערים על מלאך המות ונכנס בחייו לגן עדן, דהכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליוזאי פנו מקום לבר ליוזאי, אזל אשכחיה לרבי שמעון בן יוחאי דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא, א"ל רשב"י את הוא בר ליוזאי, א"ל הן, א"ל נראתה הקשת בימך, א"ל הן, א"ל אי"כ אי אתה בר ליוזאי **(פרש"י -** אין אתה ראוי לכרוז זה שאני שומע, שהקשת אינו אלא אות ברית שלא יחרב העולם ואם יש צדיק גמור בדור אי"צ אות). ואמרין בגמ' ולא היא דלא הוה מידי (לא נראתה הקשת בימיו), אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשיא.

וחז"ן דשרי לשנות בדיבורו ע"מ שלא להחזיק טיבותא לנפשיה.

עוד מצינו ב**פרקי דר"א** (פ"א) במעשה דר' אלעזר בן הורקנוס שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי דלמד אצלו שמונה ימים ולא טעם כלום עד שעלה ריח פיו לפני ר' יוחנן בן זכאי והעמידו לפניו, ישב ר"א והיה בוכה, שאלו ר' יוחנן מפני מה אתה בוכה, אמרו לו מפני שהעמדתי לפניך כאדם שמעמיד לפניו מוכה שחין, א"ל בני כשם שעלה ריח פידך מלפני כן יעלה ריח חוקי תורה מפידך לשמים, א"ל בן מי אתה, א"ל בין הורקנוס, א"ל ר' יוחנן חייך היום אתה סועד אצלי, א"ל כבר סעדתי אצל אכסניא שלי, א"ל ר"י ומי הוא אכסניא שלך, א"ל ר' יהושע בן חנניה ור' יוסי הכהן, שלח ושאל אכסניא שלו אצלכם סעד אלעזר היום א"ל לאו.

ולכא"ו מהא נמי יש להוכיח דשרי לשנות בדיבורו ע"מ להסתיר מעשיו.

אולם יעויין שם בפ"י **הרד"ל** (שם) דיש לדחות דשינה מדבריו ע"מ שלא יהיה בזיון לאכסניא שלו במה שלא נתנו לו לאכול, דהוה כמו משנה מפני דרכי שלום דבוה דאי מותר לכוב.

והנה **בשו"ע** ס"י תקס"ה (ס"ו) הביא המחבר לדינא דברי הירושלמי בחגיגה (פ"ב הי"ב) דהמתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה נענש על כך.

ובמג"א שם (ס"ק ז') דייק דאם שואלים אותו אם מתענה מותר לומר את האמת כיון שאינו עושה להשתבח ולהתפאר. וכן משמע בגמ' (שבת יא.) והענית יב.) דאמרו ליה לטעום מר מידך, א"ל בתענית יתיבנא, א"ל לוזיף מר, א"ל תענית חלום יתיבנא. וקשה למה לא אמר להו מיד דבתענית חלום הוא

שמעתא אליבא דהלכתא

מאכל פרווה שהתבשל בכלי חלבי, האם מותר לחממו בכלי בשרי

א. מאכל פרווה שהתבשל או נצלה בכלי בשרי או חלבי. ב. לתתו בכלי של המין השני. ג. לבשל ע"מ לחמם המאכל בסיר מהמין השני.

דבר מצוי שמבשלים מאכל פרווה בכלי חלבי ולאחר מכן רוצים לחממו בכלי בשרי (נקי משאריות בשר) כגון תנור אפיה, מקור-גל, או סיר בשרי, ושאל השואל אם מותר לעשות כן.

א. מאכל פרווה שהתבשל או נצלה בכלי בשרי או חלבי

שנינו **בש"ס חולין** (ק"א:) דדגים שעלו בקערה של בשר מותר לאכלן בכותח משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתיירא, הבשר בקערה והקערה בדגים, ואיכא תרי נתינת טעם קודם שיבוא לכלל איסור.

והנה **התוס'** (שם ד"ה הלכתא) **והרא"ש** (פכ"ה ס"י כט) נקטו דדגים שעלו פירושו שעלו רותחים מן הצלי על קערה צוננת, או שעלו צוננים על קערה רותחת, ואין חילוק בין עלו בקערה או שנתבשלו בסיר בשרי אלא בכל גוונא שרי. אולם **הריב"ן** חתנו של רש"י (הובא בדבריהם שם) כתב בשם רש"י דדוקא אם הדגים "עלו" בקערה שרו עם כותח משום דאיכא בליעה מועטת, אבל שנתבשלו ממש דנבלע כל טעם **הבשר** שהיה בלוע בקדרה אסור לאכלו בכותח.

ומדברי **התוס'** (שם) משמע דדעת הריב"ן להחמיר אף כשהדגים "נתבשלו" ממש בקדרה בשרית. אבל דעת **הרמב"ן** (חולין שם) שכונת הריב"ן להחמיר דוקא בבישול ללא מים דהיינו ש"נצלו" בשיפוד הבלוע בבשר וכדו', אבל בבישול בקדרה בשרית גם הריב"ן מודה דשרו הדגים אף בכותח. וכשיטה זו מצינו דס"ל **להספר התרומה** (ס"י סא) **ולהרא"ש** (שם ס"י ט) שיש לאסור בנצלו אבל בנתבשלו מותרים.

אולם **הרשב"א** (תוה"א ב"ג ש"ד פו., ובקצר פה:) **והר"ן** (מ: ד"ה דגים שעלו) לא חילקו בין עלו לבין נצלו או נתבשלו, אלא ס"ל דבכל גוונא שרי לערבע בכותח. וכ"כ **הב"י** (רס"י צה), ושכן נראה שהוא דעת **הרמב"ם** (מא"י פ"ט הכ"ז).

ולמעשה הכרעת **השו"ע** (ש"י צה ס"א) דדגים שנתבשלו או נצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה מותר לאכלם בכותח אף לכתחלה. אולם דעת **המהר"ל** (מכונת סי' נז אות א פניה ס"י ט) דבנתבשלו יש להחמיר לכתחלה ובנצלו יש לאסור אפילו בדיעבד. וכדבריו פסקו **הש"ך** (ס"י צה ס"ד ז) **החוו"ד** (ח"י ס"ק ה), **הפת"ש** (ס"ק ה) **והחזו"א** (או"ח ס"י ק"ט ס"ק יג). אמנם דעת **הרמ"א** (שם ס"א) דהמנהג לחוש לכתחלה לסוברים דבין נתבשלו בין נצלו אסור **ובדיעבד מותר**, וע"כ אם בישל מאכל פרווה בסיר חלבי והתערבב עם בשר (או איפכא) מותר באכילה. וכן פסקו **הפר"ח** (ס"ק ה), **הפלת"י** (ס"י צו ס"ק ב), **הפמ"ג** (ס"י צו מ"ז ס"ק ב), **החכ"א** (כלל מח אות א), **היד יהודה** (ס"י צה ס"ק יג), **הערוה"ש** (אות יב), **והכה"ח** (אות כב) דבין נצלו בין נתבשלו שרי בדיעבד, וכן משמע **מהמ"ב** (ס"י תמו שניה אות פא). וע"י בגליון ק"ס שהארכנו עוד בענין זה.

ב. לתתו בכלי של המין השני

והנה **הרמ"א** (שם) כתב דכל זה לענין לאכול המאכל עם חלב או הבשר עצמו, אבל ליתנו בכלי שלהם, מותר לכתחלה, ע"כ. מבואר דמותר לתת המאכל שהתבשל או נצלה בכלי חלבי או בשרי בכלי מהמין שני (אפילו כשהמאכל רותח). אלא דיש לדון האם מותר אף לבשל או לצלות בכלי ממין השני (כגון תנור וכדו'), דדלמא בכח"ג חמיר טפי.

והנה בטעם דשרינן לתתו בכלי שלהם כתב **הט"ז** (ס"ק ה) דהיינו כי בזה אנו סומכים על המתירין גם בבישול וצלייה נ"ט בר נ"ט, ע"כ. וכ"כ **בביאור הגר"א** (אות ח). ולכאורה כוונתו דכיון שאינו מערב עם הבשר או החלב עצמו אלא טעם בלבד קיל טפי וסמיכין להקל.

אלא דע"י **בפמ"ג** (מ"ז שם) שתמה על הט"ז שנקט דלדעת המחמירים בבישול ובנצלו גם נתינת המאכל על כלי מהמין שני אסור, דהרי אין הם יודו להתיר כמ"ש הרא"ש (חולין פ"ח ס"י כט) דאף המחמירים לא אסרו בנתבשלו אלא לאכלן בכותח שטעם שני של הבשר נותן טעם לתוך ממשות של חלב, אבל במקום טעם שני של הבשר מותר, ע"כ. וכן נראה **בש"ך** (ס"י צד ס"ק טו).

ולפי דבריהם יוצא דמותר לבשל מאכל פרווה כגון ירקות וכדו' בסיר חלבי בן יומו ושוב לחממו בתנור או סיר בשרי אפילו בן יומו (או איפכא) וכן כל כיוצא בזה. ואף הט"ז י"ל דידה דבכח"ג סמיכין על המקילין, דסוף סוף אין כאן אלא עירוב טעמים. שו"ר **בנדי השלחן** (ס"ק כז) שכת' לבאר דעת הט"ז ע"פ הפמ"ג (פ"ו ש"ד ס"ק יח) דכל דליכא ממשות של בשר ולא ממשות של חלב רק עירוב טעמים גרידא לא הוי בבי"ח מדאורייתא דלא הוי דרך בישול, וכיון שלכל היותר אין בזה אלא חששא דרבנן סמיכין בזה על המקילין, ורק כשמערב טעם בשר עם ממשות של חלב דבזה שייך בב"ח דאוי חיי' לסברת המחמירים בצלי ובישול, ע"כ. ולפ"י אין לחלק בין נתינתם בכלי ממין השני בין לבשלם בכלי ממין האחר כנ"ל. [נמ"מ אם בישל מאכל פרווה עם בשר (אפילו אין בו ממשות בשר אלא רק טעם) אסור לכתחלה (לדעת הרמ"א) לערבו עם מאכל אחר שהתבשל בסיר חלבי בן יומו, כיון דלהלכה דעת **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק א), **החוו"ד** (ס"י צה ח"י ס"ק ב), **היד יהודה** (ס"י צד ארוך ס"ק יט ד"ה מיהו וס"י צה קצר ס"ק ב) (ועוד פוסקים, דלא אמרין נ"ט בר נ"ט באוכל, וא"כ נמצא בלוע בתפוח אדמה טעם ראשון של בשר ודינו כבשר ממש].

ג. לבשל ע"מ לחמם המאכל בסיר מהמין השני

ונראה דאף לכתחלה מותר לבשל בסיר חלבי ע"מ לחמם התבשיל בכלי בשרי (או איפכא). דהנה כתב **בספר התרומה** (ס"י סא) דקטניות שבשלו בקדרה חולבת מותר לכתחלה לערותן בקדרה של בשר, ואפילו הקדרה בת יומא כמו דגים שעלו בקערה וכו', ע"כ. ויעויין **בדרישה** (ס"ק א) שהוכיח שאע"פ שמהספר התרומה משמע דדוקא אם כבר בישל מותר לתת בכלי ממין השני, על כרחך כוונתו דאף לבשל לכתחלה ע"מ לתתו בכלי השני שרי. וכ"כ **הב"ח** (שם אות ז) ע"פ הספר התרומה דדוקא כדי לאכול עם החלב והבשר בעצמו הוא אסור לכתחלה, אבל כדי לערותן וליתן בכלי של חלב ובשר מותר אף לכתחלה, וכן פסק האו"ח (הגהות בסוף הספר שער לד דין א ומביאו הרמ"א (ס"ע ב), ע"כ. וכן דעת **הפר"ח** (ס"ק ו).

והפמ"ג (ס"י צה מ"ז ס"ק ז) הקשה דצ"ע על דברי הב"ח שכתב שהרמ"א פסק כן דהרי הרמ"א קאמר בבישול בדיעבד שרי לכתחלה לערותן לכלי חולב, אבל לבשל לחילה על מנת לערות אח"כ לגרום נ"ט בר נ"ט אף לכלי חולב לא שמענו, ע"כ. ולמעשה נראה דע"פ במקום צורך אפשר להקל בזה כי כן דעת גדולי הפוסקים, ועוד דאין זה אלא חומרא כמבואר לעיל. ואף הפמ"ג גופא במשבצות זהב (ס"ק ה) צידד להקל שלא לגעור במקלים בזה במקום צורך ככובד שבת. וכ"ז דלא **כה"י יהודה** (שם פה"א ס"ק י ופה"ק ס"ק יד). וע"י **בהפלאה** (על השי"ך ס"ק ו) **ובאג"מ** (ח"ג ס"י י אות ב).

מסקנא דינא

העולה לדינא, א' אסור לבשל בכלי בשרי, תבשיל פרווה ע"מ לאכול או גבינה (או להיפך). ב' אם המאכל כבר התבשל או נצלה בכלי בשרי אפי' בן יומו, לבני ספרד מותר לערבו אפילו לכתחלה עם גבינה. אולם לבני אשכנז אסור לערבו לכתחלה, ואם כבר התערב בדיעבד המאכל מותר. ג' מותר לבני ספרד לבשל אף לכתחלה בכלי שאינו בן יומו ע"מ לעררב המאכל במין השני. אולם לבני אשכנז, אף בכלי שאינו בן יומו אסור לכתחלה לבשל ע"מ לאכול עם מין השני, אלא דאם כבר בישל מותר לכתחלה לאכול עם בשר. ד' מאכל פרווה שהתבשל בסיר חלבי אפי' בן יומו מותר לכל השיטות לתתו בכלי בשרי נקי (או איפכא), ואף לחממו בכלי זה על האש. ומותר במקום הצורך אף לכתחלה לבשל על דעת לעשות כן.

האם מותר בשבת להכין צרכי בדיקה רפואית שתתבצע במוצ"ש

א. הכנה משבת לחול. ב. איסור הכנה כשאינו מכוון להרויח זמן בחול. ג. הכנה בפעולה שגרתית.

א. הכנה משבת לחול

תנן **בשבת** דף קי"ג ע"א, מציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת. וכן שנינו **בשבת** דף קי"ח ע"א, ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית, שחרית מדיחן לאכול בהן צהריים, בצהריים מדיחן לאכול בהן במנחה, מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח, אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות מדיח והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתייה, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (סי' שכג ע"ג). מבואר דאסור להכין משבת לצורך מוצ"ש.

ואפילו טרחא בעלמא לצורך חול אסורה, כמבואר **במ"א** בסי' תרס"ז (סי' א) דאסור להביא יין אפילו מיו"ט לחברו. וכן פסק **המ"ב** שם (סי' ה). וכתב **החיי"א** (כלל קנ"ג אות ה) דמ"מ אם לא מוכחא מלתא שרי אלא דאין להקל אלא בשעת הדחק (כגון טורח) במקום צורך מצוה. וכן פסק **המ"ב** בסי' תק"ג (סי' א). ועי' מה שכתוב בזה בס"ד בגליון רס"ה.

ויש לעיין האם הנצרך לעשות בדיקת מעבדה ולאגור נזילים תוך כלי לצורך כך במשך יממה שלמה, ואין בידו לעשותו בימי חול, רשאי לעשות כן בשבת. והנה אם הוא חולה שאב"ס כלומר שחלה כל גופו או שנפל למשכב, נראה דרשאי להכין צרכי הבדיקה הזקוקה לו במוצ"ש (כשאין אפשרות להכינה במוצ"ש), דהרי התירו מלאכה דרבנן עבור חולה שאב"ס ע"י שנינו כמבואר **בשו"ע** (סי' שכ"ג ע"ג). וכתב **המ"ב** (סי' ק"א) דאם א"א ע"י שינוי ולא ע"י נכרי, מותר לעשות מלאכה דרבנן אף כדרכו. ועי' בזה בגליון רכ"א. וא"כ ק"ו לענין הכנה דקילא טפי ממלאכה דרבנן דשרי כשצריך לעשותה דוקא בשבת. אלא דיש להסתפק באופן שאינו בכלל חולה שאב"ס, אלא דלצורך בדיקת מצב בריאותו צריך לעשות כן.

ב. איסור הכנה כשאינו מכוון להרויח זמן בחול

ולכאורה היה מקום להתיר לעשותה בשבת כשאין בידו לעשותה בחול ע"פ דברי **המהרש"ג** (ח"א א"ח סי' ס"א) שכתב דנהי דאסור להכין משבת לחול, מ"מ היינו דוקא כשכוונת העושה להרויח הזמן שלא יצטרך לעשות בימי החול, כמו שהוא גבי הצעת המטות דלעולם היה לו להציע המיטה במוצ"ש קודם השינה ורק יען שבשבת הוא פנוי רוצה לעשות דבר זה בשבת כדי להרויח הטירחא או הזמן במוצ"ש, זה הוא דאסור, אבל במקום שאם לא יעשה הדבר בשבת אזי לא יוכל לעשותו כלל, נמצא שאין כוונת העושה להחליף עבודת יום חול בעבודת השבת, בכה"ג לא גזרו חז"ל, שהרי אינו ניכר כלל שהוא מחליף ועושה עבודה של חול בשבת, וראיה לדבר שהרי מבואר בסי' ש"ח בחלוקי דיני מוקצה דכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אף מחמה לצל או שלא יגב או שלא יתקלקל מחמת החמה והיינו כדי שהכלי ישרא קיים על ימי החול, ע"כ. ועיי"ש שכתב דלפ"ז אתי שפיר דברי החיי"א שהתיר להביא יין לצורך הבדלה כשיהיה לו טרחא למצוא במוצ"ש, דע"כ היינו טעמא דכיון דלא אפשר להשיג לא נקרא כלל בשם הכנה אלא בשם הצלה. ועיי"ש שהביא עוד ראיה מהא דאיתא בסוכה דמותר להחזיר הלולב למים. וכן מעשים בכל יום שמולכין השופר ביו"ט של ר"ה לאחר התקיעות לביתו אף ששוב א"צ לו באותו יום וכן ביו"ט של סוכות נושאין הלולב לביתו. והביאו **המנחת יצחק** (ח"ח סי' כד). ולפ"ז בני"ד י"ל דשרי להכין בשבת צורך הבדיקה של מוצ"ש כשקשה לעשות זאת לאחר השבת.

ג. הכנה בפעולה שגרתית (דהיה לראיות המהרש"ג הנ"ל)

אלא דלכאורה יש לדחות ראיותיו ע"פ **המנח"ש** (תנ"ר רס"ז לו ושש"כ פ"ח הגה ר"א) שהוכיח מראית המהרש"ג מסימן ש"ח דאיתא דמותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל, שבדבר שרגילים לעשותם בלי לחשוב על הצורך, הוא הדין נמי דשרי לצורך חול. כגון החזרת ספר למקומו או אוכלין למקרר, וכן אם דרכו ליקח תמיד שעון אף שאינו חושב שיצטרך לו לבו ביום או משקפיים לקריאה וגם כדי לראות מרחוק בלי לחשוב כלל שיצטרך גם לבו ביום, או לובש עניבה כשהולך בין אנשים דשפיר שרי אפי' יגיע לבין אנשים כשכבר לילה, וכן דבר המותר להעביר מחמה לצל כגון כר לחם או פירות וכדומה שגם בלי חשש של הפסד רגילים להעבירם מחמה לצל, משא"כ רדיית פת במ"א סי' רנ"ד סק"ג או כפית כלי על ביצה שהוא מוקצה דאיתא במ"א סי' שכ"א סק"ז בשם מהר"ל להתיר רק מטעם פסידא, שנעשים רק במסתאין ולא דרך שיגרא, אז יש חילוקים, ע"כ.

ולפי דבריו יש לדחות ראית המהרש"ג מהא דטלטול כלי מחמה לצל, וכן ראיתו מוסכה ומהא דמצנינו שמחזירין השופר לאחר התקיעות. ומה שהביא ראיה מהחיי"א יש לומר דהתם ס"ל דהולכה אינה בכלל הכנה כלל א"כ מוכח שהוא לצורך יו"ט אלא שסמך להקל רק במקום הדחק כמבואר שם.

ד. הכנה במקום מניעת הפסד

ובר מן דין ע"י **במ"א** (סי' שכ"א סק"ז) שכתב לענין בשר שחל יום שלישי לאחר שחיטתו להיות בשבת שהדין הוא שאם לא ידחננו תו לא תועיל לו מליחה אלא צלייה, דאסור להדחננו בשבת מחמת שאינו רוצה לאכול בו ביום כמבואר בסי' שכ"ג סי' וסי' ש"ב ס"ג וכן הוא בפסחים דאפי' בפסח לא התירו להדיח הקרביים כיון שאינו צורך היום. ואפי' הכנה בעלמא אסור לצורך חול כגון להביא יין למוצ"ש וכ"ש כה"ג, ולא דמי לירקות דאפשר דאכלי מייניהו יומיה משא"כ בבשר דמוכח מילתא דלצורך חול הוא לכן אין להקל. ואפי' ע"י עכו"ם אין להקל דליכא פסידא כ"כ דיכול לאוכלו צלי עסי' ש"ז סי"ה, ובמהר"ל ה' פסח כתב וז"ל: ואלולי דרבוותא נגממו בדבר הוה אמינא דשרי להדחננו דהוי צורך קצת שלא יחמץ ויפסד הכלי דאפילו מוקצה עושין תקנה כגון כופין עליו כלי, אך לא מלאני לבי להקל לכן טוב להדחננו ע"י עכו"ם, עכ"ל, ועסי' תנ"יט, ומ"מ הכא לא הוי פסידא דאפשר לאכול צלי, ע"כ. [וכסברת המ"א דבכה"ג לא חשיב הפסד מצנינו לט"ז ביו"ד סי' ס"ט סק"ג ט"ו]. עיי"ש בדבריו ובח"ד (שם ח"י סק"ג).

אולם **הא"ר** (סי' שח א"ז סק"ז) כתב להקל ע"י נכרי. וכ"כ **התוספת שבת** (סי' יז). וכן הוא **במ"א** (ח"א סי' ש) והוסיף להקל בשעת הדחק ע"י ישראל, ומיהו אם מונח בכלי ושופך עליו ודי בשריה יראה להתיר, אבל אם מונח כך דצריך שפשוף צ"ע, ויש להקל ע"י עכו"ם, ע"כ. וכן פסק **המ"ב** (סי' כ"א) להקל ע"י נכרי, ואם א"א, אף ע"י ישראל שרי, אך אם מונח הבשר בכלי טוב שירחוף ידיו עליו עד שיהיה שרוי הבשר במים, ע"כ. ועי' **בדעת תורה** (סי' תמד על ע"א י"א ו"ג בא"ר). מבואר שדבר שלא יהא בידו לעשותו בחול בקושי התירו ע"י ישראל.

אלא דמ"מ חזינו דבמקום פסידא הקילו במקום שא"א ע"י עכו"ם אף ע"י ישראל, ואפילו במקום הפסד קצת (שהרי יכול לעשות צליה), וא"כ ה"ה בני"ד י"ל דלא גרע מהפסד קצת כשאין בידו לעשות כן בימי חול. וכן **בש"כ** (פ"ג אות כ"א) כתב דמי צריך לעשות בדיקת שתן שיאסף במשך יממה שלמה, וקשה לו לעשות זאת ביום אחר בשבוע, מותר לאסוף את השתן של יום השבת, ע"כ. ועיי"ש בהגה בשם **הגרש"א זצ"ל** דאין בכה"ג משום טלטול מוקצה, עיי"ש הטעם.

מסקנא רדינא

העולה לדינא, הצריך לעשות בדיקה רפואית לאחר השבת וצריך להכינה בשבת (כגון לאסוף נזילים במשך יממה שלמה), וקשה לו לעשות זאת ביום אחר בשבוע, מותר לו לעשות כן בשבת ואין בזה משום איסור הכנה.

כדי שלא יסברו שהיה מתענה לשם מצוה. וע"כ דכיון שאינו עושה להתפאר אין בכך כלום. ומ"מ מידת חסידות הוא שיאמר שאינו מתענה, כדאיתא בב"מ (כ"ג ע"ב) שאם ישאלוהו אם למד מסכתא יאמר שלא למד ופרש"י משום ענוה, וכן מצינו בריב"ל שא"ל נראתה הקשת בימך א"ל הן. אבל אם מבקש שיאכל עמו רשאי לומר לו שמתענה.

וכיוצא בכתב שם ה"ט"ז (סי' ו) דאם מפצירין בו לאכול והוא אינו יכול להתנצל יאמר שהוא מתענה, אבל אם יכול להתנצל בלאו הכי אלא ששואלים אותו אם מתענה יכול לומר שאינו מתענה כדי לא להחזיק טיבותא לנפשיה, והוא בכלל מה שאמרו (יבמות ס"ה). מותר לשנות מפני דרכי שלום, כיון דמתכוין לדבר מצוה אין השינוי פוסל.

[אך יעויין **במ"א** (ח"א סי' ק"ז) שכתב דמדברי המג"א משמע דאף חסיד שמפצירין בו לאכול מותר לו לומר סתם בתענית יתבינא, ואם יסבור השואל דבתענית מצוה קאי אין בכך כלום, ואף מידת חסידות ליכא].

אולם **הא"ר** (סי' ח) כתב דלענ"ד יש לדחות ראיות ה"ט"ז והמג"א, דבמעשה דריב"ל לא היה שקר כ"כ דאפשר שנראתה הקשת שלא במקום ריב"ל והוא לא ידע, ובמסכתא יש לפרש כהרמב"ם.

וכן **הנהר שלום** (סי' ד) כתב לדחות דשאני ההיא דריב"ל דדוקא התם שינה בדיבורו משום שהוא חידוש גדול שזכותו גרם זה הוי מחזיק טיבותא לנפשיה. וכן גבי מה דהוכיחו מדברי הרש"י, יש לדחות דלא שייך ענוה אלא במסכתא שלא יחזיק עצמו לתי"ח אבל במה שמודה שמתענה אין בזה משום גאווה כל שאינו מפרסמו בלי שישאלוהו. ועוד דיש לפרש דברי הגמ' בע"א מפני הרש"י וכמו שפיר הרמב"ם).

ומ"מ יעויין **במשנ"ב** שם (סי' י"ד) דהעתיק דברי ה"ט"ז והמג"א לדינא.

ובפתח הדביר (סי' א' סק"ז) הביא דברי הרב **יוסף אומץ** אשכנזי (סי' תתכ"ד) דכתב - וירא שמים שהוא ערום ביראה וכ"י יכול לסבב פני הדבר בחוכמתו ובדבריו הרעים שאל יבינו שהוא משום פרישות וכ"י, ואל יחוש מהעונש הגדול מדבר שקר שדימוהו חז"ל (סנהדרין צ"ב). לעובד ע"ז, הרי התירו חז"ל (יבמות ס"ה) לשנות מפני השלום, ופשוט ששלום נשמתו יותר אהוב וחביב למעלה משלום הגוף.

ועויין עוד בשו"ת **לב חיים** (לגרי"ח פלאגי זצ"ל - סי' ה') דשקל וטרי בנידון דידן והעלה למסקנא דהכא שעושה מצווה ודבר חסידות ואלא משום שיהא לגבי אחרים והרי הוא בא לשנות משום והצנע לכת עם אלהיך הדבר מותר (אולם מדברי הפוסקים הנ"ל משמע דאף מידת חסידות איכא למעבד הכי ולא רק היתר).

פניני מוסר

לימוד התורה בשבת קדש (ד)

גודל מעלת המחדש חידושי תורה בשבת - "וכל המחדש דבר חכמה ביום השבת, אותה הנשמה מתעשרת מלמעלה בכמה עטרות והקב"ה כביכול משתעשע בה ונושק אותה ומברכה ברכה שלימה.

וכן אמר בזוהר על פסוק בורא שמים חדשים וארץ חדשה, כי כל המחדש דבר ביום השבת אותו דבר מעלין אותו לפני הקדוש ברוך הוא ובאותם הדברים נבראים שמים חדשים וארץ חדשה. והענין הוא ע"פ הפשט, דכיון שאין העולם מתקיים אלא מצד עסק התורה כמ"ש אם לא בריתי יומם לילה וגו', כשם שכל מי שאינו עוסק בתורה מחריב העולם כך כל העוסק בה מחדש אותה בעבורו שמתקיים יותר.

והמחדש חידושים ביום השבת מוסף על זה, דלא מיבעיא שמקיימין אותה במה שהם, אלא שמחדשין אותה מחדש ומיפין אותה בעבורו וכביכול נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשיתו ואשריו ואשרי חלקו ועם היות שבכל יום וגו' עושה רושם העוסק בתורה, המחדש דבר ביום השבת יותר ויותר, מפני שהוא יום מיוחד בקדושה ומצא מין את מינו משא"כ בימי החול". (ספר סדר היום, סדר הלימוד בשבת)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"